

Sygn. akt II UK 152/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 listopada 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Maciej Pacuda

SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z wniosku J. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddziałowi w W.
o emeryturę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 21 listopada 2019 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 24 maja 2017 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. uchyla zaskarżony wyrok i oddala apelację organu rentowego,**
- 2. zasądza od pozwanego organu rentowego na rzecz wnioskodawcy kwotę 240 zł (dwieście czterdzieści) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 24 maja 2017 r., II AUa (...), Sąd Apelacyjny w (...) - na skutek apelacji pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddziału w W. -

zmienił wyrok Sądu Okręgowego w W. i oddalił odwołanie wnioskodawcy J. S. od decyzji organu rentowego z dnia 5 czerwca 2014 r., odmawiającej przeliczenia emerytury na podstawie art. 26 w związku z art. 55 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1270 ze zm. dalej „ustawa emerytalna”).

W odwołaniu od tej decyzji, wnioskodawca zarzucił błędną wykładnię art. 55 i 95 ustawy emerytalnej, poprzez przyjęcie, że wniosek o obliczenie emerytury według zasad kapitałowych i nowa decyzja emerytalna winna zostać wydana na tej samej podstawie prawnej co decyzja emerytalna z dnia 20 sierpnia 2009 r. Nadto zarzucił błędne przyjęcie w uzasadnieniu skarżonej decyzji, że emerytura została przyznana na podstawie art. 29 ustawy emerytalnej, podczas, gdy podstawą jej przyznania był art. 27 ustawy. Odwołujący się wskazał, że po nabyciu prawa do emerytury kontynuował zatrudnienie u swojego dotychczasowego pracodawcy do dnia 31 grudnia 2012 r., okres od nabycia prawa do świadczenia do 2012 r. został zaliczony do okresów składkowych, a emerytura była waloryzowana.

Pismem z dnia 7 sierpnia 2014 r. ubezpieczony podtrzymał swoje stanowisko w sprawie, wskazując jednocześnie, że na skutek złożenia odwołania, organ rentowy wydał nową decyzję (z dnia 18 lipca 2014 r.), którą również odmówił mu prawa do przeliczenia świadczenia na podstawie art. 55 i 26 ustawy emerytalnej.

Zarządzeniem z dnia 3 grudnia 2014 r. Sąd Okręgowy połączył sprawy z odwołań od tych decyzji do łącznego rozpoznania i rozstrzygnięcia.

W ustalonym stanie faktycznym, wnioskodawca (ur. w dniu 3 września 1944 r.), wniosek o emeryturę złożył w dniu 4 sierpnia 2009 r. Decyzją z dnia 20 sierpnia 2009 r. organ rentowy przyznał mu emeryturę od dnia 1 sierpnia 2009 r. tj. od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek o emeryturę. Po przyznaniu świadczenia ubezpieczony kontynuował zatrudnienie u dotychczasowego pracodawcy do dnia 30 czerwca 2011 r. w pełnym wymiarze czasu pracy, a dalej od dnia 4 lipca 2011 r. do dnia 31 grudnia 2012 r. na ½ etatu. Kolejnymi decyzjami organ rentowy przeliczał i waloryzował świadczenie wnioskodawcy. Ubezpieczony w dniu 30 maja 2014 r. złożył wniosek o przeliczenie świadczenia jako osoba urodzona przed dniem 31 grudnia 1948 r. Organ rentowy odmówił przeliczenia świadczenia w

sposób przez niego wskazany, uzasadniając to faktem pobierania wcześniejszego świadczenia emerytalnego.

W tak ustalonym stanie faktycznym, wyrokiem z dnia 23 grudnia 2014 r. Sąd Okręgowy zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał wnioskodawcy prawo do emerytury obliczonej na podstawie art. 26 w związku z art. 55 ustawy emerytalnej i nakazał wypłatę tego świadczenia od dnia 30 maja 2014 r., o ile byłoby ono korzystniejsze od dotychczas pobieranej emerytury.

Dokonując wykładni art. 55 ustawy emerytalnej Sąd ten uznał, że ubezpieczonemu spełniającemu warunki do uzyskania emerytury na podstawie art. 27, który kontynuował ubezpieczenia emerytalne i rentowe po osiągnięciu przewidzianego w tym przepisie wieku emerytalnego (powszechnego) i wystąpił z wnioskiem o przyznanie emerytury po dniu 31 grudnia 2008 r., może być obliczona emerytura na podstawie art. 26, jeżeli jest wyższa od obliczonej zgodnie z art. 53 ustawy emerytalnej. Sąd pierwszej instancji powołał się na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 4 lipca 2013 r. II UZP 4/13 (OSNP 2013 nr 21-22, poz. 257), stwierdzając, że art. 55 ustawy emerytalnej, umożliwiając ubezpieczonym urodzonym przed dniem 1 stycznia 1949 r. wyliczenie emerytury w wieku powszechnym według art. 26 tej ustawy, „zrównuje” w pewnym sensie sytuację osób urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949 r. z sytuacją osób urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., które (jeśli nabyły prawo do emerytury w niższym wieku emerytalnym albo do tzw. emerytury wcześniejszej) mogły, osiągając powszechny wiek emerytalny złożyć wniosek o ustalenie prawa do emerytury w powszechnym wieku emerytalnym wyliczanej według art. 24 ustawy emerytalnej. Ponieważ ten sposób wyliczania emerytury zaczął obowiązywać dopiero od dnia 1 stycznia 2009 r. należy stwierdzić, że warunek kontynuowania ubezpieczenia i wystąpienia z wnioskiem po dniu 31 grudnia 2008 r., miał umożliwić wyliczenie emerytury w tzw. formule zdefiniowanej składki, której podstawę wymiaru stanowi suma składek składanych na indywidualnym koncie ubezpieczonego. *Ratio legis* tego przepisu jest więc kontynuowanie opłacania składek, nie zaś ubieganie się o emeryturę wcześniejszą lub w niższym wieku emerytalnym. Sąd pierwszej instancji wskazał, że zgodnie z ustaleniami faktycznymi wnioskodawca miał przyznaną emeryturę od dnia 1 sierpnia 2009 r. tj. po osiągnięciu wieku emerytalnego. Ponadto

wnioskodawca spełnił wymóg wiekowy przewidziany w art. 27 (60 lat dla kobiet i 65 dla mężczyzn), kontynuował ubezpieczenia emerytalne i rentowe po osiągnięciu przewidzianego wieku i wystąpił z wnioskiem o przyznanie świadczenia po dniu 31 grudnia 2008 r. Sąd podkreślił, że prawo do wyliczenia emerytury we wskazanej formule nie oznacza automatycznie, że wnioskodawca otrzyma emeryturę w tej formule, gdyż będzie ona wypłacana jedynie w sytuacji, gdy okaże się korzystniejsza od dotychczas pobieranej.

Po rozpoznaniu apelacji organu rentowego, Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 8 kwietnia 2016 r. uchylił zaskarżony wyrok i poprzedzające go decyzje organu rentowego i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania organowi rentowemu, wskazując, że Sąd Okręgowy nie rozpoznał istoty sprawy, gdyż błędnie przyjął, że wnioskodawca miał przyznaną emeryturę od dnia 1 sierpnia 2009 r. tj. po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego. Natomiast wnioskodawca urodzony w dniu 3 września 1944 r., powszechny wiek emerytalny 65 lat ukończył 3 września 2009 r. Skoro zaś emerytura została mu przyznana w dniu 20 sierpnia 2009 r. od dnia 1 sierpnia 2009 r., nie mogła być emeryturą z powszechnego wieku emerytalnego, a emeryturą wcześniejszą.

Rozpatrując zażalenie organu rentowego, Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 29 listopada 2016 r., II UZ 48/16 uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania zażaleniowego. Sąd Najwyższy nie podzielił poglądu Sądu Apelacyjnego, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy. Istota sprawy dotyczyła możliwości ustalenia wysokości emerytury ubezpieczonego z tytułu osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego na podstawie art. 55 w związku z art. 26 ustawy emerytalnej (o czym negatywnie przesądził organ rentowy), a orzeczenie sądu pierwszej instancji ten spór rozstrzygało zgodnie z wnioskiem ubezpieczonego. Sąd Najwyższy zaznaczył, że ze stanowiska Sądu drugiej instancji wyartykułowanego w uzasadnieniu orzeczenia wynika obowiązek zastosowania wykładni art. 55 ustawy emerytalnej przyjętej przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 4 lipca 2013 r., II UZP 4/13, jak i w późniejszych wyrokach: z dnia 10 lipca 2013 r., II UK 424/12 (LEX nr 1341674) oraz z dnia 7 listopada 2013 r., II UK 143/12 (niepublikowany); z dnia 9 września 2013 r., II UK 23/13

(LEX nr 1375193); z dnia 19 marca 2014r., I UK 345/13 (LEX nr 14552280); z dnia 18 września 2014 r., I UK 27/14 (LEX nr 1537287), oraz z dnia 8 lipca 2015r. (M. P.Pr. 2015 nr 10, s. 549 - 550), z którą organ rentowy się nie zgadza. Zatem w istocie przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu zmierza do „wymuszenia” na organie rentowym zmiany jego stanowiska odnośnie do omawianej kwestii, a więc do zmiany rozstrzygnięcia co do istoty sprawy.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy, Sąd Apelacyjny w W. zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego i oddalił odwołanie wnioskodawcy, uznając, że dokonana przez Sąd Okręgowy interpretacja art. 55 ustawy emerytalnej nie zasługuje na akceptację. Zdaniem Sądu drugiej instancji, art. 55 ustawy emerytalnej jest wyjątkiem przewidującym możliwość obliczenia świadczenia emerytalnego osoby urodzonej przed 1 stycznia 1949 r., której emerytura jest obliczana według zdefiniowanego świadczenia, w systemie zdefiniowanej składki. Obliczenie emerytury na nowych zasadach może dotyczyć emerytury przyznanej na podstawie art. 27 ustawy emerytalnej po raz pierwszy po dniu 31 grudnia 2008 r. Możliwość taka jest jednak uzależniona od spełnienia kilku warunków, a mianowicie kontynuowania zatrudnienia po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego (kobiety 60 lat, mężczyźni - 65 lat), a także wystąpienia z wnioskiem o świadczenie nie wcześniej niż po dniu 31 grudnia 2008 r. oraz stwierdzenia, że takie świadczenie, tj. obliczone na podstawie art. 26 ustawy emerytalnej będzie wyższe od obliczonego zgodnie z zasadą wynikającą z art. 53 tej ustawy. W rozpatrywanej sprawie wnioskodawca (ur. w dniu 3 września 1944 r.), kontynuował pracę po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego, tj. po dniu 3 września 2009 r. oraz posiada odpowiedni staż ubezpieczeniowy. Wystąpił z wnioskiem o przyznanie emerytury w dniu 4 sierpnia 2009 r. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, pomimo tego, że organ rentowy przyznał wnioskodawcy prawo do emerytury z dniem 1 sierpnia 2009 r. (miesiąc przed ukończeniem powszechnego wieku emerytalnego), to przyznana emerytura dotyczyła osoby, która osiągnęła powszechny wiek emerytalny. W ocenie Sądu Apelacyjnego, w przypadku odwołującego się nie ma możliwości zastosowania regulacji z art. 55 ustawy emerytalnej, bowiem wnioskodawca nie spełnił jednego z warunków określonych w tym przepisie,

bowiem wystąpił o przyznanie prawa do emerytury w trybie art. 27 ustawy emerytalnej z chwilą osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego, zaś art. 55 tej ustawy wymaga, aby ubezpieczony, kontynuował ubezpieczenie po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego i dopiero w trakcie kontynuowania tego ubezpieczenia po osiągnięciu tego wieku wystąpił z wnioskiem o przyznanie emerytury. W niniejszej sprawie, odwołujący się wystąpił z wnioskiem o przyznanie prawa do emerytury w powszechnym wieku emerytalnym zanim zaczął kontynuować ubezpieczenie po osiągnięciu tego wieku.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku, zaskarżając go w całości, pełnomocnik wnioskodawcy zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego - art. 55 ustawy emerytalnej poprzez błędną ocenę prawną, że przedmiotem postępowania jest stwierdzenie prawa do emerytury na podstawie art. 55 w związku z art. 26 ustawy emerytalnej, gdy podstawą sporu w niniejszym postępowaniu jest spór prawny sprowadzający się do wykładni art. 55 ustawy emerytalnej, oraz błędne przyjęcie, że w odniesieniu do ustalenia prawa do obliczenia emerytury z tytułu powszechnego wieku emerytalnego wnioskodawca nie spełnił przesłanek z art. 55 ustawy emerytalnej pomimo, że na dzień 30 maja 2014 r. spełniał wszystkie warunki z art. 55 ustawy emerytalnej odnośnie przeliczenia emerytury i jej wypłaty według korzystniejszej metody. Zarzucił także naruszenie przepisów postępowania - art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. oraz art. 378 § 1 k.p.c., - poprzez brak należytego wyjaśnienia podstawy faktycznej orzeczenia w związku z zaniechaniem rozważenia i oceny prawnej sytuacji wnioskodawcy.

W oparciu o przedstawione zarzuty wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w punkcie I poprzez przyznanie wnioskodawcy prawa do emerytury z tytułu powszechnego wieku emerytalnego od kwoty składek na ubezpieczenie społeczne z uwzględnieniem ich waloryzacji oraz zwaloryzowanego kapitału początkowego według stanu na dzień 30 maja 2014 r., poczynając od tego dnia, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, a także orzeczenie o kosztach postępowania według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest uzasadniona.

Stosownie do art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach skargi kasacyjnej (jej podstaw) i jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia. W okolicznościach sprawy oznacza to, że nie jest kwestionowane ustalenie, że wnioskodawca miał przyznaną emeryturę od dnia 1 sierpnia 2009 r. tj. po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego przewidzianego w art. 27 (60 lat dla kobiet i 65 dla mężczyzn), kontynuował ubezpieczenia emerytalne i rentowe po osiągnięciu tego wieku i wystąpił z wnioskiem o przyznanie świadczenia po dniu 31 grudnia 2008 r.

Na wstępie należy przypomnieć, że możliwość obliczenia emerytury na podstawie art. 26 tej ustawy (o ile jest ona wyższa od świadczenia wyliczonego na podstawie jej art. 53) - zgodnie z art. 55 ustawy emerytalnej - dotyczy ubezpieczonych urodzonych przed 1 stycznia 1949 r., którzy po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego, kontynuowali ubezpieczenia emerytalne i rentowe i wystąpili ze stosownym wnioskiem po dniu 31 grudnia 2008 r.

W utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego, w tym zwłaszcza w uchwale z dnia 4 lipca 2013 r., II UZP 4/13 – powoływanej przez Sąd pierwszej instancji, trafnie przyjęto, że ubezpieczony urodzony przed dniem 31 grudnia 1948 r., który po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego kontynuował ubezpieczenie i wystąpił o emeryturę po dniu 31 grudnia 2008 r., ma prawo do jej wyliczenia na podstawie art. 26 w związku z art. 55 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, nawet wówczas gdy wcześniej złożył wniosek o emeryturę w niższym wieku emerytalnym lub o emeryturę wcześniejszą. W uzasadnieniu uchwały wskazano m.in., że ten sposób wyliczania emerytury zaczął obowiązywać dopiero od 1 stycznia 2009 r., zaś warunek kontynuowania ubezpieczenia i wystąpienia z wnioskiem po 31 grudnia 2008 r. miał umożliwić wyliczenie emerytury w tzw. formule zdefiniowanej składki, której podstawę wymiaru stanowi suma składek składanych na indywidualnym koncie ubezpieczonego. *Ratio legis* tego przepisu jest więc kontynuowanie opłacania składek. W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 5 października 2006 r., I UK 82/06 (niepublikowanym) wyrażono trafny pogląd, że nie

ma przeszkód prawnych, aby ubezpieczony pobierający emeryturę przyznaną mu w niższym wieku emerytalnym dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (art. 32 ustawy), domagał się przyznania emerytury przysługującej w tzw. powszechnym wieku emerytalnym na podstawie art. 27 tej ustawy, ponieważ ze względu na odmienne przesłanki nabycia prawa do obu tych świadczeń, organ ubezpieczeń społecznych powinien wydać decyzje w oparciu o różne podstawy prawne przysługujących ubezpieczonemu świadczeń emerytalnych, a następnie wypłacać świadczenie wyższe lub wybrane przez ubezpieczonego (art. 95 ust. 1 ustawy, por. także wyrok z dnia 20 stycznia 2005 r., I UK 120/04, OSNP 2005 nr 16, poz. 257 i orzecznictwo w nim powołane).

Przytoczenie powyższych zasad, opartych na utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego, ma uzasadnienie ze względu na przesądzenie w nim koniecznych przesłanek uzasadniających wyliczenie świadczenia w sposób dochodzony w niniejszej sprawie. Przesłanki te to wystąpienie przez ubezpieczonego urodzonego przed 1 stycznia 1949 r. z wnioskiem o świadczenie po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego po dniu 31 grudnia 2008 r., kontynuowanie zatrudnienia po osiągnięciu tego wieku (kobiety 60 lat, mężczyźni - 65 lat), oraz stwierdzenia, że takie świadczenie, tj. obliczone na podstawie art. 26 ustawy emerytalnej będzie wyższe od obliczonego zgodnie z zasadą wynikającą z art. 53 tej ustawy. W niekwestionowanych ustaleniach faktycznych wnioskodawca (urodzony w dniu 3 września 1944 r.), miał przyznaną emeryturę od dnia 1 sierpnia 2009 r. w związku z osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego przewidzianego w art. 27 ustawy emerytalnej, kontynuował ubezpieczenia emerytalne i rentowe po osiągnięciu tego wieku i wystąpił z wnioskiem o przyznanie świadczenia po dniu 31 grudnia 2008 r., a więc spełnił warunki do wyliczenia emerytury na podstawie art. 26 w związku z art. 55 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Nie mają natomiast uzasadnienia zarzuty naruszenia prawa procesowego w stopniu mogącym mieć istotny wpływ na wynik sprawy (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.).

I tak nie jest uzasadniony zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. Według utrwalonego w judykaturze stanowiska (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 2003 r., IV CKN 1862/00, a także postanowienia z dnia 20 lutego 2003 r.,

II CKN 1138/00 oraz z dnia 5 kwietnia 2002 r., II CKN 1368/00, niepublikowane), zarzut naruszenia tego przepisu może znaleźć zastosowanie w tych wyjątkowych sytuacjach, w których treść uzasadnienia orzeczenia sądu drugiej instancji uniemożliwia całkowicie dokonanie oceny toku wyводу, który doprowadził do wydania wyroku.

Sytuacja taka nie występuje w niniejszej sprawie.

Trzeba też zauważyć, że art. 382 k.p.c. nie stanowi samodzielnej podstawy działania sądu drugiej instancji, gdyż swoją funkcję merytoryczną (rozpoznawczą) sąd ten spełnia – w zależności od potrzeb oraz wniosków stron – stosując (przez odesłanie zawarte w art. 391 k.p.c.) właściwe przepisy o postępowaniu przed sądem pierwszej instancji. Przepis art. 382 k.p.c. nie nakłada przy tym na sąd drugiej instancji obowiązku przeprowadzenia postępowania dowodowego, lecz sąd ten jest władny samodzielnie dokonać ustaleń faktycznych bez potrzeby uzupełniania materiału dowodowego zebranego przed sądem pierwszej instancji, o ile zachodzą ku temu potrzeby.

Gdy więc zarzut naruszenia prawa materialnego okazał się oczywiście uzasadniony, a podstawa skargi kasacyjnej oparta na naruszeniu przepisów postępowania - nieuzasadniona, Sąd Najwyższy z mocy art. 398¹⁶ § k.p.c. orzekł jak w sentencji.

Orzeczenie o kosztach postępowania uzasadnia art. 98 k.p.c. oraz § 9 ust. 2 oraz § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 265).